

10. Русова С. Дошкільне виховання. – В кн.: Русова С. Вибрані педагогічні твори. – К. : Освіта, 1996. – С. 34 – 184.

11. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти / О. Я. Савченко. – К. : СПД «Цудзиневич Т.І.» – 2007. – 204 с.

12. Ушинський К. Д. Праця в її психічному і виховному значенні. – В кн.: Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / Уклад. О. О. Любар; За ред. В. Г. Кременя. – К. : Знання, 2005. – С. 221 – 230.

РЕЗЮМЕ

Т. Я. Довга. Представители гуманистической педагогики об идее сохранения здоровья в образовании.

В статье приведены взгляды зарубежных и отечественных педагогов-гуманистов прошлого на проблему сохранения здоровья. Представлена современная интерпретация данной проблемы в условиях модернизации образования.

Ключевые слова: педагоги-гуманисты, здоровье, сохранение и укрепление здоровья, здоровый образ жизни, валеологическое образование.

SUMMARY

T. Dovga. Representatives of humanistic pedagogics about idea of preservation of health in education.

This article says about opinions of foreign and domestic teachers-humanists of the past and modern researchers on a problem of preservation of health. Modern interpretation of the given problem in the conditions of an education modernisation is presented.

Keywords: teachers-humanists, health, preservation and the health strengthening, a Healthy life Style, valeological education.

УДК 37.011

О. О. Єжова

Інститут проблем виховання АПН України

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглядаються підходи до визначення ставлення до здоров'я в психолого-педагогічних наукових джерелах; обґрунтовується доцільність використання словосполучення «ціннісне ставлення до здоров'я».

Ключові слова: ставлення, ціннісне ставлення до здоров'я, відношення.

Постановка проблеми. З 90-х років ХХ сторіччя особливо інтенсивно формується український термінологічний науковий апарат, в тому числі у педагогіці та психології. Звернення освіти до особистості вимагає з'ясування механізмів утворення, розвитку і формування психічних структур особистості. Цим пояснюється також інтенсивне дослідження проблеми ставлення як психологами, так і педагогами. Проблема взаємовідношень особистості із об'єктами, предметами, явищами оточуючого світу була традиційним предметом дослідження психології.

Педагогіка вивчає шляхи, фактори та умови, які сприяють формуванню ставлень учня до навколишнього світу, до самого себе.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «ставлення до здоров'я» з'явився у науковій літературі на початку 80-х років ХХ сторіччя в працях групи дослідників санітарно-гігієнічного профілю під керівництвом Д. М. Лоранського. Виникнення і дослідження цього поняття, на нашу думку, можна пояснити змінами, що відбувалися в економічно-суспільному житті країни. У 60-ті роки СРСР належав до країн із найбільш низькими показниками смертності, стабільною економічною та демографічною ситуаціями, що обумовило у найближчі двадцять років недостатню увагу фахівців до розробок з проблем здоров'я і здоров'язбереження в різних галузях науки, зокрема у педагогіці та психології. Цінність здоров'я достатньо не усвідомлювалася як на суспільному, так і на індивідуальному рівні. На початку 80-х років в умовах реформування і перебудови країни загострилися демографічні проблеми, які були наслідком, у тому числі, і недостатньої уваги до проблеми розвитку і формування ціннісного ставлення до здоров'я серед населення. Паралельно посилилася увага до вивчення особистості і все більше зростала кількість прихильників гуманістичної психології та педагогіки. Стала зрозумілою потреба в іншому підході до проблеми здоров'я населення, особливо дітей, підлітків і молоді, та пошуку шляхів покращення їх здоров'я і демографічної ситуації взагалі.

Необхідно зазначити, що проблема ставлення до здоров'я, як і саме поняття «здоров'я», є інтегральною, і на сучасному етапі досліджується фахівцями в галузях філософії, психології, педагогіки, соціології, гігієни тощо. Розглянемо поняття «ставлення до здоров'я», яке широко використовується у психолого-педагогічних дослідженнях.

Мета статті – проаналізувати зміст поняття «ціннісне ставлення до здоров'я» у психолого-педагогічній науковій літературі.

Організація та методи дослідження. У ході дослідження використовувався метод теоретичного вивчення та аналізу науково-методичної літератури.

Результати досліджень та їх обговорення. На початку ХХ сторіччя О. Ф. Лазурський, враховуючи цілісність і багатогранність особистості, для її характеристики і дослідження психологічних властивостей запропонував

програму вивчення ставлень особистості. При цьому дослідник виділяв ендопсихічні та екзопсихічні прояви особистості, зміст яких визначався внутрішньою взаємозалежністю психічних елементів і функцій (ендопсихіка) або ставленням особистості до зовнішніх об'єктів, до середовища (екзопсихіка). У О. Ф. Лазурського виділено 15 груп (рубрик) ставлень особистості: 1) ставлення до речей; 2) ставлення до природи і тварин; 3) ставлення до окремих людей; 4) ставлення до протилежної статі (ставлення до любові); 5) ставлення до соціальної групи; 6) ставлення до сім'ї; 7) ставлення до держави; 8) ставлення до праці; 9) ставлення до матеріального забезпечення і власності; 10) ставлення до права і норм поведінки (зовнішні норми життя); 11) ставлення до моралі; 12) ставлення до світосприйняття і релігії; 13) ставлення до науки і знання; 14) ставлення до мистецтва; 15) ставлення до самого себе. В працях О. Ф. Лазурського наголошується на суб'єктивній характеристиці ставлення та визначення його параметрів (характеристик, сторін), а саме: наявності ставлення або його відсутності, форми та якісних особливостей інтересу, рівня розвитку або диференційованість інтересу; широти або його об'єму [7].

Подальше закріплення терміну «ставлення» як психологічної дефініції пов'язують з іменами В. М. М'ясищева, учня О. Ф. Лазурського, та науковцями його школи. Так, саме в працях В. М. М'ясищева можна спостерігати подальшу розробку теорії ставлень, на якій ґрунтуються сучасні педагогічні і психологічні дослідження зв'язків особистості з об'єктами навколишнього світу [11]. У концепції В. М. М'ясищева вказується, що сутністю особистості виступає ставлення до дійсності, яке характеризує особистість як активного суб'єкта з його вибіркоким характером внутрішніх переживань і зовнішніх дій. В. М. М'ясищев підкреслював, що саме психічне ставлення до різних сторін дійсності визначають діяльність і поведінку особистості [11, 207]. Особистість розглядається як система ставлень, а психічне ставлення – як структурні первинні елементи особистості, її утворення. Заслугою В. М. М'ясищева можна вважати те, що в теорії ставлень він чітко конкретизує поняття ставлення як «...потенціал, проявляючийся сознательной активной избирательностью переживаний и поступков человека, основанной на его индивидуальном, социальном опыте» на відміну від широкого, нечіткого та розпливчастого розуміння ставлення (за словами самого В. М. М'ясищева) у багатьох наукових працях того часу

[11, 344]. Також він обґрунтовує і підкреслює, що ставлення існують між особистістю людини – суб'єктом і об'єктом його ставлень. На відміну від О. Ф. Лазурського, В. М. М'ясищев виділяє вже не п'ятнадцять рубрик ставлень, а лише три основні категорії: ставлення до явищ природи або світу речей, ставлення до людей та суспільних явищ, ставлення суб'єкту до себе як особистості [11]. Завдяки теорії В. М. М'ясищева поняття «ставлення» набуло методологічного значення.

За часи Радянського Союзу педагоги і психологи значну увагу приділяли дослідженню ставлення особистості до учіння, праці та природи, що було продиктовано вимогами виховання майбутнього будівника комунізму. Так, у 1975–1980 рр. в АПН СРСР виконувалася комплексна програма «Вдосконалення змісту і методики комуністичного виховання учнів в умовах розвинутого соціалізму», до якої була включена науково-дослідна тема «Формування у школярів комуністичного ставлення до праці в єдності трудового, ідейно-політичного і морального виховання» [12].

За даними каталогів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського протягом 1983-1993 рр. в Україні науковцями був виконаний ряд дисертаційних психолого-педагогічних досліджень, присвячених вивченню різних аспектів ставлення, зокрема: до навчання (Н. П. Зубалій, О. М. Коваленко, Т. В. Равчина, Л. О. Скрипченко, Г. О. Хоміч та ін.); до праці (Т. Г. Веретенко, Н. П. Краснова, В. В. Савченко та ін.); до мистецтва (Ю. А. Соколовський, Л. М. Цимбалюк), до природи (Т. Б. Баранова, Н. І. Ільїнська), до себе (Е. Кязим-Заде, В. М. Слуцький). Більшість досліджень стосується ставлення особистості до навчання та праці.

Сучасний період вивчення ставлення у вітчизняних психолого-педагогічних дослідженнях характеризується зміщенням уваги дослідників на категорію «ставлення до себе», що пояснюється переходом освіти на гуманістичну парадигму, потужним розвитком особистісно-орієнтованого навчання та потребою практики освіти у теоретико-методологічних розробках, що стосуються особистості та проблем її розвитку і формування.

Звернення до сучасних українських психологічних словників, довідників, енциклопедій виявило, що деякі автори вважають за недоцільне включення поняття «ставлення» в основні терміни психології. Наприклад, в «Психологічному тлумачному словнику найсучасніших термінів» поняття «відношення» і «ставлення» не розрізняються і

подаються як синоніми [16]. У «Психологічній енциклопедії» поняття «ставлення» відсутнє і подається визначення категорії «відношення» з позицій філософії [14]. Тут же підкреслюється, що відношення особистості є суб'єктивними, і перераховуються одинадцять параметрів саме ставлення, серед яких параметри, що названі ще О. Ф. Лазурським. Слушною є думка М. В. Левківського, який в 1994 році відмічав, що методологічне осмислення сучасних підходів до праці, до діяльності людини передбачає дослідження понять «відношення» та ставлення» [8, 71]. Окреслення поняття «ставлення» знайдено лише у «Психологічному словнику» [15]. Колектив авторів «Психологічного словника» визначають ставлення як позицію особистості до всього, що її оточує і до самої себе [15, 240]. В той же час спрямованість особистості визначається «...як сукупність емоційно-ціннісних відношень, що створюють ієрархічну структуру домінуючих, усвідомлених потреб, мотивів, спонукань особистості і визначають головні напрямки її поведінки та діяльності». Тобто, з одного боку за ставленням закріплюється психологічний зміст і значення, з іншого, ставлення і відношення не розрізняються, хоча підкреслюється, що ставлення особистості проявляються через спрямованість.

Який же зміст вкладають науковці у поняття «ставлення»?

На сучасному етапі сутність поняття «ставлення», як правило, зберігається відповідно до визначення В. М. Мясищева, але додаються певні аспекти, по-іншому розставляються акценти. Погоджуючись із Т. В. Белінською [2], можна вважати, що психологічна дефініція ставлення, теорія ставлення розвивається, еволюціонує, збагачується новими даними. Так, психологи вже розглядають поняття «ставлення» не тільки із точки зору зовнішніх проявів, через призму діяльності і поведінки особистості (згідно з теорією В. М. Мясищева) – діяльнісний підхід; а й поглиблюють його зміст, зокрема: вивчають процеси, що сприяють формуванню ставлення (пізнання предметів, об'єктів оточуючого світу), механізми його утворення, взаємозв'язок з іншими психічними утвореннями особистості (Л. І. Божович, Б. Ф. Ломов, С. Д. Максименко та ін.) – пізнавальний підхід; звертають особливу увагу на обумовленість формування ставлення особистісними цінностями (Т. Б. Баранова, І. Д. Бех, С. Д. Дерябо, О. Л. Кононко, С. Л. Рубінштейн та ін.) – аксіологічний підхід. В педагогічних дослідженнях ставлення найчастіше розглядають у якості предметних та

суб'єктних цінностей, що дозволяє говорити про педагогічні шляхи, фактори і умови формування ставлень особистості та застосовувати результати досліджень в освітянській практиці.

Отже, враховуючи різні підходи до розуміння поняття ставлення і власні міркування, ставлення можна визначити як систему індивідуальних, вибіркового, свідомих зв'язків особистості з дійсністю, що відображають взаємозалежність потреб особистості з предметами, об'єктами і явищами оточуючого світу та утворюються на основі життєвого досвіду з урахуванням перспективи.

«Відношення» виступає філософською категорією, яка характеризує взаємозалежність, взаємозв'язки між елементами певної системи [18]. Зв'язки між системами, предметами, речами, явищами оточуючого світу та їх властивостями мають об'єктивний характер. Дослідженнями цих зв'язків та механізмів їх утворення займаються філософія, фізика, біологія, філологія, психологія, педагогіка тощо. Кожна з цих наук має свою специфіку вивчення взаємозв'язків предмету і об'єкту дослідження, але методологічна база всіх наукових досліджень єдина і ґрунтується на розумінні «відношення» як філософської категорії та наявності між предметами, речами і явищами оточуючого світу значної кількості найрізноманітніших об'єктивно існуючих відношень.

Вважаємо, що поняття «відношення» є родовим для «ставлення», при цьому вони відрізняються між собою настільки, що недоцільним є використання даних понять у якості синонімів: у особистості формуються ставлення, а не відношення.

Перше визначення поняття «ставлення до здоров'я» ми знайшли у працях наукової групи під керівництвом Д. М. Лоранського, де зазначається, що це система індивідуальних, вибіркового зв'язків особистості із різними явищами дійсності, які сприяють або загрожують здоров'ю людини, а також певна оцінка індивідом свого фізичного і психічного здоров'я [9]. Цілком зрозуміло, що дане визначення ставлення до здоров'я витікає із уявлень теорії ставлень В. М. М'ясищева, де підкреслюється, що в основі ставлення – зв'язок особистості із предметами, явищами оточуючого світу, відмічена його індивідуальність та вибірковість. У працях соціолога І. В. Журавльової, починаючи з 1989 року, ставлення до здоров'я визначається як оцінка

власного здоров'я на основі знань, що має особистість, усвідомлення значення здоров'я, а також дії, що спрямовані на зміни стану здоров'я.

Приблизно з 2000 року в Росії, і з 2004 року в Україні, інтенсивність психолого-педагогічних досліджень ставлення до здоров'я зростає, про що свідчить і кількість дисертаційних робіт. Проблеми ставлення до здоров'я в Україні розглядалися Т. К. Андрющенко, О. В. Башмаковою, Н. В. Зимівець, О. І. Соколенко та іншими; в Росії – В. М. Беленовим, Т. В. Белінською, С. М. Беловою, В. А. Бурцевим, І. В. Вершиніною, О. В. Водневою, С. Д. Дерябо, П. Л. Дрібінським, Є. В. Ждановою, В. М. Кабаєвою, В. С. Кучменко, О. Ю. Масаловою, Г. С. Нікіфоровим, Н. О. Смірноюю, В. О. Соломоновим та іншими.

У працях психолого-педагогічного напрямку поняття «ставлення до здоров'я» поступово розвивається. При цьому можна виділити три основні підходи до його визначення: 1) визначення Д. М. Лоранського [9] залишається практично без суттєвих змін з незначними доповненнями, в основі нього – загальне визначення ставлення, запропонованого В. М. М'ясищевим; 2) ставлення до здоров'я характеризують через його складові (когнітивний, емоційний, поведінковий компоненти); 3) ставлення до здоров'я виражають через інші психологічні утворення.

Так, у навчальному посібнику «Психология здоровья» під редакцією Г. С. Нікіфорова розміщено визначення ставлення до здоров'я аналогічне визначенню у праці Д. М. Лоранського та Л. В. Водогрєєвої «Отношение к здоровью»: «отношение к здоровью представляет собой систему индивидуальных, избирательных связей личности с различными явлениями окружающей действительности, способствующих или, наоборот, угрожающих здоровью людей, а также определенную оценку индивидом своего физического и психического состояния» [13, 279].

У дисертаційному дослідженні В. М. Кабаєвої ставлення до здоров'я доповнюється тим, що представляє не тільки зв'язки особистості із явищами оточуючого світу та оцінку свого здоров'я, а ще й оптимально організовану самою людиною життєдіяльність, яка сприяє збереженню здоров'я, особистісному зростанню, творчому функціонуванню [5, 81].

Представники іншого напрямку акцентують увагу на когнітивному, ціннісно-мотиваційному та поведінковому компонентах ставлення до здоров'я. Ставлення до здоров'я у праці О. Ю. Масалової визначається як

системне і динамічне особистісне утворення, що обумовлене певним рівнем спеціальних знань, наявністю соціально-духовних цінностей, накопичених внаслідок освіти та самоосвіти, виховання і самовиховання, мотиваційно-ціннісної орієнтації, які мають втілення у практичній життєдіяльності [10].

На думку С. М. Белової ставлення до здоров'я – це складна, інтегративна якість особистості, сутність якої міститься: у сприйнятті і розумінні здоров'я як стану рівноваги між біологічними, соціальними, фізичними, психоемоційними можливостями людини і постійно змінними умовами довкілля, видами діяльності, в емоційній виразності цього ставлення, у реалізації розуміння і сприйняття здоров'я у конкретних вчинках і діях [3].

Т. К. Андрющенко ціннісне ставлення до власного здоров'я в дитей старшого дошкільного віку визначає «як складне новоутворення, що характеризується наявністю у особистості необхідних знань про основи здоров'я, мотивації щодо його збереження, усвідомлення цінності здоров'я, навичок здорового способу життя» [1].

Незначна кількість дослідників, характеризуючи сутність ставлення до здоров'я, виходить із інших міркувань. Наприклад, Н. В. Зимівець використовує у визначенні ставлення до здоров'я інше психічне утворення – позицію. Автор стверджує, що «... ставлення до здоров'я – це позиція особистості, яка обумовлює регуляцію реакцій і вольове здійснення діяльності стосовно факторів здоров'я для оптимального поєднання особистих можливостей і можливостей середовища задля досягнення благополуччя» [4, 9]. Даний підхід також використовували О. О. Колонькова, В. С. Марущак, О. В. Потужній, П. Р. Ігнатенко та інші науковці при визначенні різних видів ставлення особистості.

Щоб підкреслити якісні характеристики ставлення до здоров'я, науковці також, як і у випадку ставлення особистості взагалі, використовують різні прикметники: відповідальне, позитивне, ціннісне ставлення, усвідомлене, емоційно-ціннісне тощо. Тим самим дослідники намагаються підкреслити необхідний очікуваний результат, який відповідає вимогам сьогодення: особистість має формувати, берегти і зміцнювати власне здоров'я та здоров'я оточуючих.

На наш погляд, слушною є думка Т. В. Белінської [2], що поняття «відповідальне», «усвідомлене» ставлення до здоров'я мають як підґрунтя

для свого використання, так і певні недоліки. При всій своїй складності, термін «відповідальне ставлення до здоров'я» несе необхідний позитивний знак, але цінність здоров'я «нав'язується» суспільством. Відомо, що будь-яка зовнішня причинність поступається внутрішній, а отже виникають зайві утруднення при формуванні даного новоутворення.

Поняття «усвідомлене ставлення» до здоров'я свідчить про те, що здоров'я є власністю людини, яка може самостійно і на свій розсуд розпоряджатися своїм здоров'ям. При збереженні позиції вибору (чого не має при використанні поняття «відповідальне ставлення до здоров'я») із сутності поняття зникає позитивність, тому, що людина при усвідомленому ставленні може як покращувати своє здоров'я, так і погіршувати його.

«Позитивне ставлення» до здоров'я містить проголошений знак, але узагальнює і «розмиває» рамки ставлення до здоров'я, знімає його ціннісну характеристику.

«Ціннісне ставлення» до здоров'я зберігає позитивну спрямованість даного терміну і зберігає усвідомлений характер. Так, О. І. Смакула пропонує визначати ціннісне ставлення «як позитивно забарвлене емоційне переживання суб'єктом своїх відносин з певним об'єктом, яке витікає з усвідомлення здатності цього об'єкта задовольняти певні потреби самого суб'єкта і яке виступає регулятором його включення у взаємодію з цим об'єктом навіть при наявності перешкоджаючих чинників» [12]. За словами М. С. Кагана, «полюсами» ціннісного ставлення виступає цінність і оцінка [6]. Отже, в даному випадку, поняття «ціннісне ставлення», наголошує на цінності здоров'я і на осмисленні здоров'я як цінності. На відміну від «відповідального ставлення» «ціннісне» зберігає самостійний вибір цінності. У той же час це дозволяє говорити про виховання ціннісного ставлення: сутність виховання полягає саме у формуванні системи цінностей людини шляхом залучення вихованця до цінностей вихователя, а не шляхом інформування про цінності, їх вивчення або їх нав'язування. Єдиним мінусом, на наш погляд, залишається невизначеність прояву ціннісного ставлення у вчинках. Ціннісне ставлення може мати декларативний характер («вербальний»), якщо цінність здоров'я також декларативна; а може – дійсний, реальний, проявлятися у способі життя людини.

Залишаючи місце для роздумів, все ж таки, на сучасному етапі розвитку педагогіки, на наш погляд, доцільно використовувати саме термін

«ціннісне ставлення до здоров'я». Найвагомим аргументом для його використання є прийняття положення, що виховання особистості – це виховання її цінностей.

Висновки. У вітчизняній педагогічній літературі за поняттям «ставлення» закріплюється його психологічне наповнення. Так, під відношеннями ми розуміємо взаємозалежність, взаємозв'язки між предметами, речами, явищами та їх властивостями (між елементами певної системи), а під ставленнями – індивідуальні, вибіркові, свідомі зв'язки особистості з дійсністю, що відображають взаємозалежність потреб особистості з предметами, об'єктами та явищами оточуючого світу та утворюються на основі життєвого досвіду з врахуванням перспективи. При збереженні своєї об'єктивності зв'язки особистості усвідомлюються нею і набувають суб'єктивного характеру, стають ставленнями.

Отже, ціннісне ставлення до здоров'я можна визначити наступним чином: «Ціннісне ставлення до здоров'я – це системне і динамічне утворення особистості на основі мотиваційно-потребнісної сфери, сукупності знань про здоров'я, яке відображається і реалізується у свідомо обраному способі життя».

Перспективи подальших досліджень полягають у формуванні системи цінностей людини шляхом залучення вихованця до свідомого збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрющенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Т. К. Андрющенко. – К., 2007. – 20 с.
2. Белинская Т. В. Психологические составляющие развития ценностного отношения к здоровью у студентов педагогического вуза : дис. ... кандидата псих. наук : 19.00.07 / Белинская Татьяна Владимировна. – Калуга, 2005. – 174 с.
3. Белова С. Н. Формирование ценностного отношения к здоровью у девочек-подростков : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Белова Светлана Николаевна. – Курск, 2002. – 215 с.
4. Зимівець Н. В. Соціально-педагогічні технології формування відповідального ставлення до здоров'я в учнівської молоді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Н. В. Зимівець. – Луганск, 2008. – 20 с.
5. Кабаева В. М. Формирование осознанного отношения к собственному здоровью у подростков : дис. ... кандидата псих. наук : 19.00.07 / Кабаева Валентина Михайловна. – М., 2002. – 280 с.
6. Каган М. С. Философская теория ценности / М. С. Каган. – СПб. : ТОО ТК «Петрополис», 1997. – 205 с.

7. Лазурский А. Ф. Избранные труды по общей психологии. К учению о психической активности. Программа исследования личности и другие работы. / А. Ф. Лазурский. – СПб. : Алетейя, 2001. – 192 с. (Российские психологи: Петербургская научная школа).
8. Левківський М. В. Формування відповідального ставлення до праці в учнів загальноосвітньої школи: (історико- теоретичний аспект): дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Левківський Михайло Васильович. – К., 1994. – 346 с.
9. Лоранский Д. Н. Отношение к здоровью / Д. Н. Лоранский, Л. В. Водогреева. – М.: ЦНИИСП, 1984. – 32 с.
10. Масалова О. Ю. Типологические особенности ценностного отношения личности женщины зрелого возраста к здоровью / О. Ю. Масалова // Педагогическое образование и наука. – 2007. – № 5. – С. 36 – 38.
11. Мясищев В. Н. Психология отношений. / В. Н. Мясищев – М. : Изд-во «Институт практической психологии»; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1995. – 356 с.
12. Протченко І. Ф. Головні напрями і результати педагогічних досліджень у десятих п'ятирічці / І. Ф. Протченко // Радянська школа. – 1981. – № 2. – С. 28 – 38.
13. Психология здоровья: учебник для вузов / под ред. Г. С. Никифорова. – СПб. : Питер, 2003. – 607 с.
14. Психологічна енциклопедія / автор-упоряд. О. М. Степанов. – К. : «Академвидав», 2006. – 424 с. – (Серія Енциклопедія ерудита).
15. Психологічний словник / [ред. Н. А. Побірченко, авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергеєнкова] – К. : Науковий світ, 2007. – 274 с.
16. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів / [Олефир В. О., Куфлієвський А. С., Фурманець Б. І. та ін.] ; ред. В. Б. Шапарь. – Х. : Прапор, 2009. – 672 с.
17. Смакула О. І. Формування ціннісного ставлення майбутніх учителів до фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. І. Смакула – К., 2004. – 20 с.
18. Философский энциклопедический словарь [Гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н Федосеев, С. М. Королев, В. Г. Панов] – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.

РЕЗЮМЕ

О. А. Ежова. Ценностное отношение к здоровью как психолого-педагогическая проблема.

В статье рассматриваются подходы к определению отношения к здоровью в психолого-педагогической научной литературе; дается обоснование целесообразности использования словосочетания «ценностное отношение к здоровью».

Ключевые слова: отношение, ценностное отношение к здоровью.

SUMMARY

O. Yezhova. The psychology-pedagogical problem of attitude to health as a value.

The article shows the approaches designing the attitude to health in psychology-pedagogical literatures sources. It substantiates the advisability of using the word-combination «attitude to health as to value».

Key words: attitude, value attitude to health.